

még pár hógolyót, aztán felöntötte egy palack vörösborral. Szórt bele egy kevés szegfűszeget, fahéjat, cukrot. Fedőt rá, és hamarosan kész lesz a forralt bor.

Most seprút ragadott, kitárta az ajtót, és az elhullajtott kéregdarabokat, leszórt hamut lendületesen kisöpörte az ajtón. Pár perc alatt végzett, az órájára pillantott: éppen időben van. Elégedetten lépett ki az ajtó elé.

Amíg ő térült-fordult, a nap már a szemközti domb fölé emelkedett, színe már sárgásfehérre váltott, a hókristályok vakítóan csillogtak. A kunyhó fölött kezdődött a hóba merült erdő, valahonnan arról messze hangzó, tavaszt váró harkálydobolás hallatszott. Mellette a diófára fekete kalapos, sárga mellényű cinke szállott, cin-cin-cserecsere, sürgött-forgott, mozdulataira az ágakról hópamacsok hullottak alá.

A domboldali szőlőben három-négy másik lusztház is állt, de sehol nem látott mozgást, füstölő kéményt; vastag hólepel borította a kunyhótetőket. Egyedül volt a hegyen.

Most már jól lehetett érezni a nap melegét a kunyhó előtt, háta mögül pedig a nyitott ajtón az elkészült forralt bor illata áradt kifelé.

A völgy felé nézett. Mindjárt itt az idő, M. apró alakja fog feltűnni a szőlőhegy aljában, lassan jön a mély hóban, felkanyarodik erre a szőlősorok között, feljön a keskeny, kitaposott csapán.

Kicsit bizonytalan volt, mit tegyen: várjon itt a kunyhó előtt, vagy húzódjon be, tegyen úgy, mintha el lenne foglalva, és mutasson meglepetést?

Visszalépett a forralt bortól illatozó kunyhóba, nyitva hagyta az ajtót, és miközben feleslegesen tett-vett, ki-kipislantott. Egy egész cinkecsapat érkezett cserregve a diófára.

Végül is M. nem jött el. Nem is találkoztak többet. Mégis, Tull úr legszebb emlékei közé tartozott ez a pár órás várakozás azon a havas, tiszta téli reggelen.

Turi Tímea

FEKETE-FEHÉR

Talán azért kezdtem mindezzel foglalkozni, mert volt az a film, az a francia, egy hegyes fogú öngyilkos kislány meg egy szomorú tekintetű késdobáló szerelméről. A romantikának ugyanis van egy cinikus fajtája, amit bárhogy próbál, nem tud kicselezni az ember. S talán a korai időkben azért kezdtem el én is cirkusszal foglalkozni, mert nem tudtam kicselezni magam e film hatása alól. Érezni, létezni, látni, akár az efféle emberek, mindig ez volt a vágyam: lenni lágyan szűrt fekete-fehér képek között. A baj csak az, hogy mindennapjaim közé úgymint betolakszanak a nem kért, nem hívott, nem várt, erőszakos színek, helyet kérnek az életemben, az elém táruló látványokban, a ruhám anyagában, a bőröm pigmentjeiben. És nem tudok ellene mit tenni.

Nem tudom, ha az életről kell mesélni, miért mindnyájan a gyerekkorral kezdjük, miféle törvénynek vagy unalmas szabálynak engedelmessékedünk. De lehetséges, hogy nem is mások kívánják ezt meg tőlünk, hanem mi magunk akarjuk ezzel megkönnyí-

teni a dolgunkat. Hogy ne kelljen elvesznünk a szavak irdatlan rengetegében. Hogy a látszat ellenére mégse váljunk puha húsú és sérülékeny közhelyekké. Hogy elbeszélésünk mézbe mártott madzaghoz legyen hasonló, amelyre az okság édes rendjében tapadnak a mondatok. Hogy az idő kölcsönvázára aggassuk hálózövésű életünk. Hogy páncélban lehessünk gyávák. Ha nem lenne mire emlékezni, én is elvesznék önmagamban, mint a tengerbe öntött víz, mint a híg hasonlatok.

Én mesélek, s maguknak nem lesz más választásuk, mint hogy végighallgassanak, mivel önszántukból vállalták, hogy ide jönnek.

Hogy mire vagyok képes emlékezni a legkorábbi időkből – nem emberre, nem szülőre, még csak nem is saját magamra, csupán tárgyakra. Ágyam rácsaira. Pókhálóra a plafonon. Az egymástól megkülönböztethetetlen tárgyak rendtelenségére. Amióta az eszemet tudom, magányos szemlélője voltam csupán a külvilágnak, amely, úgy hittem, nem is enged közelebb magához – ahogy a filmet sem ránthatod le a mozivászorról, ahogy a színházban sem szólíthatod meg a szerepet, legfeljebb a színészt. Világéletemben metaforákban és közhelyekben gondolkoztam, olyan metaforákat gyártottam, amelyekből, reméltem, egyszer közhely lehet. Biztonságos, ismert és átlátható terület, akár egy reménytelen szerelem nyugalmas távolsága.

Mondom, rendetlen házban nőttem fel, és rendetlen gyerekké nőttem. Nem is hittem, hogy lehet másképpen élni, mint rendszer nélküli összevisszaságban, épp ezért szavaim sem léteztek, hogy megnevezhettem volna a tárgyak dús tömegét, hogy kifejezhettem volna fullasztó közelségüket. Nem mindig látjuk ugyanis azt, ami túl közel kerül hozzánk. Csak amikor már iskolába jártam, és megfordultam más gyerekek lakásában, vettem rémülten észre, hogy így is lehet élni, haladni biztonságosan üres útvonalakon, mozogni széles tereken. A kiszámíthatóság unalmas mómora éppúgy taszított, ahogy vonzott is. S bármikor értem haza az ismerős, de mindig szeszélyes káoszba, az értelem szenvedélyével sosem próbáltam olyan hideg, szögletes és idegen rendet teremteni magam körül, amelyet bárki belakhat, akár még én is. Sejtettem ugyanis: a valamiből semmi újra nem lehet.

És nem maradt más, mint hogy másokat figyeljek. Élet helyett szemléljem mások életét. És ahogy növekedtem, látnom kellett, hogyan találja meg mindenki önmagát körülöttem, hogyan rendeznek be biztonságos mindennapokat, akár egy otthonos szobát. De én nem találtam a helyem, míg magamba zárva vártam, akár a történetbe zárt költészet, amit nem pattanthat fel olvasás; ám lassan mégiscsak megszületett a döntésnek álcázott ötlet – talán épp annak a filmnek a hatására –, hogy cirkuszos leszek. Igaz, cirkuszi társulat nélkül, egyedül. Úgy választottam a magányt, hogy közben elhitttem magammal, akár más választásom is lehetett volna.

Vágytam feltűnő radírfolt lenni fehér papíron.

Kocsmákat, állókálokat és füstös talponállókat kerestem meg első cirkuszi mutatványnyommal, a szégyenlős bolhák cirkuszával, ám ezzel a produkcióval – talán nem csoda – kidobtak mindenhol. Egy fekete lepellel takart dobozt helyeztem magam elé, miközben ígértem: az idomított bolhák a lehető legváltozatosabb mutatványaikat fogják rövidesen bemutatni – csak szégyenlősök még kicsit, ezért kell őket eltakarni. Magam sem emlékszem, hazudtam-e. A fontos az volt, vajon hisznek-e. De nem az, hogy nekem hisznek-e, hanem annak, amit megmutatni nem, csupán elmondani vagyok képes. A szavakból akartam mutatványt csinálni, láthatatlan és épp ezért tökéletes látványosságra vágytam, amely mindenkinek mást jelenthet. Vágytam az elme diadalát a kihasznált érzékek felett. Ám a kocsmák, állókálok és füstös talponállók tulajdonosait

nem sikerült meggyőződnöm igazamról. A helyeket, ahol jártam, vastag por és vékony neonfény fedte. Utolsó utamat is alig tudom megkülönböztetni az előzőektől. Álltam zárás után egy piszkos, kiürült teremben, velem szemben a testes tulaj álmosan könyökölt a pultra. A sötét ablakon nem szűrődött be semmi. Magunkra maradtunk: én, a tulaj és a szégyenlős bolhák cirkusza. És mikor elmeséltem az összes csejt, ugrást, bohócmutatványt és artistatrükköt, a tulaj csak fáradtan emelte rám a szemét, és azt mondta, tüntessem el ezt a kócerájt.

Sose felejttem el. Mint egy kimerült és elnémult próféta rogytam le otthonos káoszom közepén. Még soha olyan erősen nem tört rám a vágy, mint akkor, hogy kiszámítható szögletek között éljek, úgy, ahogy a többiek. Éjjel volt, sötét ablakom előtt porosra szürkült függöny, padlómon koszos tárgyak. Emlékeim, amelyeket nem engedtem elfelejtődni. Dühös voltam és tehetetlen: eldöntöttem, hogy renddé semmisítek mindent. És ahogy pakolni kezdtem életem átláthatatlanul és tehetségtelenül dús romjain, végre és véletlenül fölfedeztem azt a képességemet, amellyel a mai napig élek, és élnék még tovább is, ha nem tenném meg azt, amit majd hamarosan megteszek... Szóval miközben ott ültem a szobámban, és a rendrakás vágyával érintettem meg a dolgokat, azok úgy tűntek el, úgy váltak semmivé, mintha csak én akartam volna így. És ki tudja, talán tényleg én akartam. S mivel az ember csak azt választhatja, amit választani képes, úgy döntöttem, választott célom lesz egyetlen képességem: eltüntetni a tárgyakat – az elfeledetteket, a becseseket, a lopottakat és az ajándékokat. Elfakítani a színes hétköznapiakat, amelyekhez úgyszem lehet közöm. Vágytam visszavonni minden visszavonható.

Másnap visszamentem az utolsó helyre, ahol jártam, s a késő délutáni szűrt fények között arra kértem a testes tulajt, figyeljen jól. Magam elé tettem a kócerájt, amelyet amúgy is eltüntetni kívántam, és lassan elhúztam előtte a tenyerem. Ahol hozzáértem a dobozhoz, és lassan az egészhez hozzáértem, az valóban eltűnt, semmivé foszlott. A tulaj megdörzsölte a szemét, közelebb lépett hozzám. Egész érdekes, mondta, majd hosszú, várakozó szünetet tartott. Szinte zavartan álltam már vele szemben, mégis ő szólalt meg újra: és? Nem értem, fordultam el pirulva. És? Fejezze be, amit elkezdett, amit eltüntetett, hozza is vissza! Türelmetlenül hadart, mire bizonytalanul megvontam a vállam. Csak ennyit tudok, suttogtam szinte magamnak. De hát hova tűnik...? Indulatában majdnem meg is rázott a tulaj, de az utolsó pillanatban mégiscsak megriadt attól, hogy megérintsen. Mindegy, fölveszem, legyintette, és éreztem, milyen erősen próbál könnyelműnek látszani.

Szívesen mondanám, hogy soha nem fogom elfelejteni első fellépésemet, de hazudnék, talán már másnap sem emlékeztem rá igazán. Az élet egybefüggő láncot alkotó napjai ugyanis a megkülönböztethetelenségig folynak egymásba, akvarellfoltok víz áztatta papíron. Persze picit boldog is lettem, hogy van munkám, amely formát ad napjaimnak, s különös képességemnek hála még rend is lett otthonomban; igaz, csöppet sem otthonos. Első fellépésem előtt azonban mégis egy egész napot töltöttem a tükör előtt, akár egy alattomosan ártatlan nárcisz, hogy a feladatomhoz megfelelően feltűnő, ámde – a látszat ellenére sem ellentmondás – észrevehetetlen ruhát találjak hivatásomhoz. Az elegancia mint munkaruha. És miközben ezen a napon – és majd az összes későbbi fellépésem előtt is – a hatás kedvéért megpróbáltam kifesteni magam, nagyon kellett ügyelnem arra, hogy ne érjek hozzá a saját arcomhoz. Hiszen a festés, vonásaink ráncba szedése is rendrakás: és mivel a kérlelhetetlenül alattomos vágy a rend után s a dolgok eltüntetése a legtisztább összefüggést mutatta életemben, mun-

kámban egyaránt, nem kockáztathattam. Őrjítő hála: ujjaddal nem érintheted meg érintő ujjad.

Így lettem eltüntetőművész. A kocsmában, ahol állást kaptam, az asztalok között felállíthattam egy pódiumot. Estéről estére jöttek az emberek, én pedig megérintettem mindent, amit kértek vagy amit hitetlenkedve kérni se mertek. Az unalomig felcserélhető párok érkeztek, velük csak játszottam, eltüntettem egy szalvétát, egy tollat, hajtűt, olcsó kitűzőt, csupa fájdalommentes kacatot, amelyek eltüntetésével kellően meglepett sikert arattam, de amelyeket úgysis elfelejtettek visszakérni. Az éj közeledtével azonban magányos utazók is betértek, akik nemegyszer kétségbeesett szomorúsággal kértek arra, hogy tüntessek el vastag fényképalbumokat, naplókat, ládákat, könyveket.

Lassan megértettem a cirkuszi lét örök ellentmondását, még ha társulat, sőt cirkusz nélkül éltem is: ami nekem hétköznapot jelentő munka, az önöknek ünnepi pihenés. Készülődésem a magam robotjára: készülődés az önök ünnepére. Profán mártír vagyok, ám, kérem, ne bámulják sebeim. Most is azon a kis színpadon állok, amelyen hónapok óta, sőt, várjanak csak, évek óta – épp csak most beszélek először, ám higgyék el, utoljára. Ugyanis senki sem azért beszél, mert van története, ellenkezőleg: azért beszél, mert nincs neki, és kiirthatatlan a remény, hogy az elbeszélés – mint evés az étvágyat, csók a szerelmet – megteremtheti a mesét, akár különös, szabad szövéssű rendet a lazán egymáshoz kapcsolódó események és érzékelések kuszaságában. Ahogy én se teszek most mást a szavaimmal, mint hogy az értelem lámpafényénél veszem leltárba közheles és eseménytelen életemet. De ugye már említettem, a rend nálam mit jelent?

Aki nem készít gondos feljegyzést napjairól, magára vethet, ha elfelejti őket. Én is csak magamat okolhatom. Már elég rég dolgoztam eltüntetőművészként, elég régen ahhoz, hogy ezt az egészet szinte a felejtésig unjam. Ha a holnap a tegnaphoz hasonló, minek megjegyezni a mát. És megtanultam nem belegondolni abba, hová tűnhetnek a kezem alatt semmivé foszló apróbb tárgyak. De miközben termék voltam a szórakoztatás piacán, azzal is számolnom kellett, hogy szavatosságom lejár előbb-utóbb. Nem lepődhettem meg, amikor egyszer zárás után, míg a tulaj kiszámolta nekem egyre csökkenő béremet, halk nehezteléssel morogta: produkcióm egyre unalmasabb. Ha nem vagyok képes normális bűvészként az eltüntetett tárgyakat elővarázsolni és visszaadni, legalább dobjam fel valami látványossággal a műsorom; és lehetőleg vegyek fel valami dekoratív – igen, pont ezt a szót használta: dekoratív – segítő. Némaságotam megilletődöttségnek vehette, mivel atyainak szánt, ám mégiscsak zavart jó tanácsként hozzátette: na, legfeljebb megfelelze vele a pénzét.

Három pincér dolgozott rajtam kívül a kocsmában, egy lelkiismeretes és szinte már zavaróan közvetlen testvérpár meg egy fiatal siheder, aki ritkán járt be, többnyire csak hétvégenként. Miközben a testvérek már csak hivatalból is barátságosak voltak, és némaságom dacára még nekem is egész kellemes társaságot jelentettek, addig harmadik társukat feltűnően kerülték. Én azonban mindig szerettem lopva elidőzni a siheder magas homlokán és gögös tekintetén, amely, mit tagadjam, mintha önnön idegenségében tetszelgett volna. Megfigyeltem azt is, milyen óvatosan lépdél, hogy még véletlenül se érjen senkihez, és őt se érintse senki. Lassan már én is kezdtem érezni produkcióm sorozatának biztosan közelgő végét, mikor esténként nemigen kértek már meg, hogy eltüntessek egy-egy mandzsettagombot, jegyzetfüzetet, biciklipumpát vagy bármi mást. Hétvége volt, mindhárom pincér műszakban, mikor apró emelvényemen állva hangosan megkértem a gögöst, menjen már oda ahhoz a zöld zakós úrhoz, és kérje el tőle a gomblyukába tűzött margarétát. Akkor szóltam először hozzá. Hirtelen

állt meg, ám gyanakvás és meglepettség nélkül mért végig. Majd lassú, kiszámított és hideg mozdulatokkal odalépett a zöld zakós férfihoz. Szabad? S ahogy kérdezte, már ki is húzta a vendég gomblyukából a szerencsétlen virágot. A zöld zakós nemhogy nem tiltakozott, de még megszólalni se tudott, olyan megbabonázva figyelte a magas homlokú pincért, aki hozzám lépett, hogy átnyújtsa a kókadt margarétát, amit gyors és lendületes mozdulatokkal tüntettem el. A taps már nekem szólt.

Míg a pultot törölgette éjjel, odahúztam mellé a székeket. Dolgozzunk együtt, mondtam. Ő csak törölgetett tovább. Tudna nekem segíteni, mondtam. Kifordította a rongyot, és tovább takarított. A magam módján én is magának, mondtam. A pult távolabbi részét kezdte tisztogatni. A bér fele a magáé lehet. Kezében egy pillanatig megállt a rongy, rám nézett, lassan, de határozottan bölintott, és aztán dolgozott tovább.

Ezután történt, hogy elkészítettem ezt az ember nagyságú dobozt, amelyet most önök is láthatnak, itt, a hátam mögött. Nem mintha bárminek az eltüntetéséhez szükségem lenne erre a ládára, a hatás kedvéért azonban mégsem ártott, hogy legyen valami, amibe beletarthatom a kezem, és semmivé változtathatom a dolgokat. Önök is szívesebben hisznek a trükkökben, mint a csodákban, ugye? Az előbb-utóbb felfejthető manipulációban, mint a megmagyarázhatatlanság végső okában?

A gőgös pincérfiú is sokkal inkább hitt az átverés hideg ésszerűségében. Már hetek óta dolgoztunk együtt, úgy-ahogy, a hiányzó összhang felületes látszatával: ő segített eltüntetendő tárgyakat találni, miközben megközelíthetetlen és lehengető módon tartotta a kapcsolatot a közönséggel, én pedig tettem a dolgom, eltüntettem, amit el kellett. Egyszer azonban hamarabb érkeztem a munkahelyemre, így észrevettem, a gőgös szokatlan türelmetlenséggel kopogtatja dobozom falát. Nem kérdeztem semmit, de hosszú pillanatokig álltam döbrent némasággal. Mikor észrevette, hogy nézem, szinte rajtakapom, mégis ő tett egy halk szemrehányást. Az együtt végzett munka, mint mondta, igazán feljogosítja arra, hogy részese legyen a titoknak. Milyen titoknak, kérdeztem lassan. Hát hogy hova tűnnek a tárgyak. Hova – igen, így kérdezte – tüntetem el őket. Miközben zavart határozatlansággal elkezdtem pakolni a székeket, csak hogy csináljak valamit, és ne kelljen ránézniem, mikor válaszolok neki, azt dűnnyögtem, igazán felhagyhatna ezzel a számársággal. Már a doboz nélkül is mutatványos voltam, de ami még fontosabb, ugyanúgy nem tudhatom, hova tűnhetnek ezek a dolgok, ahogy ő sem tudja. És ha tudnám, próbáltam folytatni, akkor vissza is hoznám őket, elhíheti.

De honnan? Mohón kédezett. Megállt a kezemben egy szék, de hirtelen hangos vendégek érkeztek, nem kellett válaszolnom.

Talán akármeddig eltarthatott volna ez a parttalanul unalmas és piszlicsáré mutatvány, ha egy hete nem döntök úgy, ahogy. De mindig is vágytam lágyan szűrt fekete-fehér képek között lenni. Nem tehettem róla, hogy a mindennapjaim közé betolakodtak a nem kért, nem hívott, nem várt, erőszakos színek, nem tehettem róla; de ellene igen. A színek apró foltjait észrevehetetlen és eredménytelen lassúsággal próbáltam kiradírozni, ahonnan lehetett; ez lett a célom, mert csak ehhez értettem igazán. Mégsem tudom, miért tettem azt, amit. Miért mondtam egy hete azt a gőgösnek, hogy ha valóban kíváncsi a trükkökre, fölfedhetem neki. S miért ajánlottam ennek egyetlen módjával azt, hogy az esti műsorban ő maga menjen be a nagy fekete dobozba. Hosszan nézett, mielőtt válaszolt volna. Nem szólalt meg, csak bölintott.

Egész este egy szót se szólt hozzám. A beleegyezése ellenére is gonosznak tarthatott.

Mindennek már egy hete. Talán önök között is ülnek olyanok, akik itt voltak azon az estén, emlékeznek még az eltüntetett fiút visszaváró csöndre, amely lassan az elé-

gedetlenség, majd a feledés morájába csapott át. S ha azt kérdeznék, hova tüntettem el őt, éppúgy nem tudnék válaszolni, ahogy neki se tudtam volna a majdnem végső mutatvány előtt. Lehet, hogy romantikus alkatnak tartanak, de én csak a felemelő végekben hiszek. A romantikának amúgy is van egy cinikus fajtája, amit bárhogy próbál, nem tud kicselezni az ember. Én pedig hiszek abban, hogy a valamiből semmi újra nem lehet. Ott van a gőgös valahol, bárhol, akárhol, és épp rendet rak a tárgyak között, amelyeket itt mind eltüntettem. Otthont épít a visszahozhatatlan tárgyakból, ő, a visszahozhatatlan. Most, miután átlépek dobozom falát, ne jöjjenek utánam, ne keressenek, ne kopogtassák a fekete falakat. Emlékezzenek rám, akár egy közhelyre: sose gondolkodjanak felőlem, de bármelyik pillanatban adják meg az esélyt, hogy az eszükbe jussak. Amit elmondhatunk, az úgylis önmagunk hasonlata. Mégsem tudom, ha az életünkről kell beszélni, miért nem tudja egyikünk sem kellő pontossággal befejezni a mesét. Ahogy én sem fogom maguknak elmesélni, mi történhet majd velem. Csak annyit mondhatok, hogy maguk mindig túl színesek voltak nekem, míg én mindig lágyan szűrt fekete-fehér képek között vágytam lenni. Profán mártír vagyok, és indulok. Kérem, ne nyissák föl a szemem.

Váradai Péter

SZERTARTÁSRENDEK

Gyerekként éjszakákon át álltam
dermedten nagyapám tizedik emeleti
panellakásának ablakában: hogyhogy
nem alszik mindenki? Hogy valaki
mindig éber? Hogyhogy a város
erősebb, mint a kezdet és a vég?

Az éjjeli folyó fölött állva
mesélem feleségemnek azt a borzongást.

Egy órával hajnal előtt, a kiürült hídon
egyszerre ér bennünket újra a látvány.
A város körkörös zuhanás,
az idő lezáratlan ív.

Hazafelé beszélgetünk. Halkan,
mintha nem emberi figyelem kísérne
a sötétben. A kapunál tompa pattanással
megáll a körző a végtelen íven,
amíg állunk a kiegészített lámpa alatt,
váratlanul összeölelkezve.